

MÁK V ROCE 2018

POPPY IN 2018

Václav LOHR

Český modrý mák z.s.

Abstract: The Czech Republic became the World leading producer of Food Poppy seed. In this year the Czech poppy industry nevertheless faces a serious crisis, as a consequence of drought, which affected an extensive part of the Central Europe. Lower sowing areas together with adversity of the weather resulted in a decrease of the production to one of the lowest levels in last twenty years and at the same time in increase of the prices of Poppy seed on the European market.

Key words: Poppy seed, production, climate changes, drought, export, import, price

Souhrn: Česká republika se po roce 2000 stala největším světovým producentem potravinářského máku ve světě. V letošním roce však odvětví máku v ČR čelí vážné krizi, vyvolané důsledky sucha, které postihlo značnou část střední Evropy. Nižší osevní plochy společně s nepříznivým počasím mají za následek snížení produkce na jednu z nejnižších úrovní za posledních dvacet let a zároveň i zvýšení cenové úrovně makového semene na evropském trhu.

Klíčová slova: makové semeno, produkce, klimatické změny, sucho, vývoz, dovoz, cena

Úvod

Mák setý je plodina, která si v posledních třech dekádách vydobyla své místo na českých polích i v obchodě zemědělskými komoditami. Bohužel, jak se ukázalo zvláště v letošním roce, je zároveň i plodinou velmi zranitelnou. Celosvětové změny klimatu, které se ve střední Evropě v posledních letech projevují dlouhotrvajícími suchy, mají za následek pokles výnosů na jednu z nejnižších úrovní za posledních sto let. Podle (zatím posledních) odhadů Českého statistického úřadu, provedených k 15. září 2018, bylo v českých zemích sklizeno v průměru 520 kg makového semene z hektaru, ovšem tento odhad stále ještě není konečný. Podobně nízké a dokonce ještě nižší výnosy máku byly sice zaznamenány i v minulosti, v době existence Československa i České republiky, nikdy však neměly takový dopad na naše zemědělce, jaký mají a budou mít v probíhajícím sklizňovém roce. Nižší než letošní výnos byl zaznamenán například v suchém roce 1947, poté se čas od času nízké výnosy (pod 500 kg z hektaru) opakovaly. Například v roce 1957 bylo dosaženo průměrného výnosu pouze 450 kg z hektaru. V šedesátých a sedmdesátých letech se produkce máku a hektarové výnosy stabilizovaly na úrovni kolem 700 kg makového semene z hektaru, s výjimkou dvou let, kdy výnosy klesly na extrémně nízkou úroveň – v roce 1976 (240 kg/ha) a 1981 (370 kg/ha). V posledních dvaceti letech byly zaznamenány průměrné výnosy pod půl tuny v letech 2000 a 2010 – v obou případech to bylo 460 kg máku z hektaru.

Z uvedených čísel by se zdálo, že nízká sklizeň, případně extrémní sucho nejsou nic nového pod sluncem, kdyby ovšem letošní průběh klimatu nebyl doprovázen dalšími jevy, které svědčí o tom, že s problémem sucha se budeme potýkat i nadále a možná, že nastanou i horší časy. Jde o to, že zásoby vláhy v půdě klesají pod dlouhodobý průměr již několik let a letos se dostaly na minimální úroveň. Sucho navíc zasahuje plošně obrovské oblasti a pokud jde o naši republiku, týká se prakticky celého jejího

území. Jen pro ilustraci – z více než 1100 katastrálních území v České republice, kde se pěstuje mák, pouze dvě byla postižena mírně, ostatní pak byla postižena středně silně až značně. Mák se tak stal jednou z nejvíce postižených plodin, vedle např. chmele.

Tab. 1. Mák ČR - sklizeň 1990 až 2018

Sklizeň	plochy v ha	prům. výnos	celk. prod.(t)
1990	9 029	1,13	10 164
1991	9 263	0,87	8 054
1992	11 794	0,67	7 878
1993	8 814	0,78	6 890
1994	28 726	0,57	16 471
1995	34 308	0,73	25 053
1996	14 271	0,68	9 654
1997	16 641	0,57	9 515
1998	27 881	0,74	20 524
1999	45 462	0,63	28 509
2000	29 871	0,46	13 607
2001	33 235	0,64	21 294
2002	29 637	0,57	16 918
2003	38 147	0,51	19 544
2004	27 611	0,90	24 821
2005	44 613	0,82	36 418
2006	57 785	0,55	31 591
2007	56 914	0,58	33 101
2008	69 793	0,71	49 428
2009	53 623	0,61	32 692
2010	51 103	0,46	23 690
2011	31 495	0,85	26 918
2012	18 363	0,70	12 814
2013	20 250	0,70	14 100
2014	27 020	0,91	24 588
2015	32 650	0,82	26 891
2016	35 543	0,80	28 574
2017	32 586	0,62	20 048
2018	26 608	0,52	13 778

Pramen: Český statistický úřad, Praha 2018

Nízká sklizeň a nedostatek zboží se odrazily na cenách makového semene. Již v září 2018 dosáhly vývozní ceny v průměru téměř CZK 80,-/kg fco hranice a v následujícím měsíci dále stoupaly. Koncem

října a začátkem listopadu se výkupní ceny pohybovaly mezi CZK 90,- a 95,-/kg EXW.

Vývoz a dovoz máku

Makové semeno se v České republice pěstuje jednak pro vývoz, který dlouhodobě tvoří téměř přesně 85% produkce, zbytek, ročně v průměru kolem 4500 tun, je určen pro tuzemský trh. Ve srovnání s předchozími roky se vývoz makového semene z České republiky v uplynulém sklizňovém roce snížil. Oproti desetiletému průměru předchozích let bylo podle oficiálních statistik vyvezeno 20 228 tun makového semene, tj. přibližně 75% obvyklého množství. Důvodem mohou být relativně vysoké ceny ve sklizňovém roce 2017 – 2018 ve srovnání s předchozími roky. Celkem byl od září 2016 do srpna 2018 český mák vyvezen do 32 zemí světa (včetně osiva), přičemž největšími odběrateli máku zůstávají tradiční obchodní partneři – Rusko, Rakousko, Polsko.

Vývozy do většiny zemí poklesly, nejvýrazněji do Nizozemska, na Ukrajinu, dále i do Kazachstánu a Rumunska a dalších států. Většinu vývozu tvořil český modrý mák, semeno bílého máku, které se na celkové produkce máku v ČR podílí zhruba 3-4%, směřovalo téměř výhradně do Indie. Hlavními odběrateli českého máku i nadále zůstávají země EU, následované východoevropskými zeměmi. Podíl ostatních odběratelských zemí je nízký, s výjimkou středně velkých odběratelů Kazachstánu a Indie, kteří z ČR dovážejí několik set tun máku ročně.

Podíl největších odběratelů českého máku a porovnání celkových vývozu za poslední roky znázorňuje tab. 2.

Tab. 2. CZ: VÝVOZ MAKOVÉHO SEMENE SKL. 2017, ZÁŘÍ 2017 - SRPEN 2018

NÁZEV ZEMĚ	NETTO (KG)	STAT. HODNOTA CZK (tis.)	PRŮM. CENA CZK/KG
Rakousko	3 828 479	190 196	49,68
Německo	1 861 999	89 998	48,33
Nizozemsko	850 456	46 016	54,11
Polsko	2 428 342	128 002	52,71
Ruská federace	6 023 600	347 647	57,71
Slovensko	1 442 431	85 652	59,38
Ostatní	3 797 735	213 660	56,00
Celkem 2017 - 2018	20 233 042	1 101 171	54,42
2016 - 2017	27 285 660	961 375	35,23
2015 - 2016	24 430 894	1 068 020	44,03
2014 - 2015	28 059 127	1 388 624	49,56
2013 - 2014	19 978 274	1 246 552	63,37
2012 - 2013	19 923 754	830 665	42,04
2011 - 2012	30 753 763	827 005	26,41
2010 - 2011	22 971 357	773 988	33,43
2009 - 2010	30 676 422	682 169	22,26
2008 - 2009	33 822 499	1 159 459	34,74
2007 - 2008	28 939 910	2 009 700	70,43
Průměr skl. 2007-2016	26 684 166	1 094 756	41,03

Pramen: ČSÚ Praha, 2018

Dovoz makového semene se po roční přestávce opět zvedl nad 4 tisíce tun. Za povšimnutí stojí skutečnost, že makové semeno, dovážené ze zemí, které pěstují technické (farmaceutické) máky, je výrazně levnější, než mák, který se z České republiky vyváží. Nepochybně se tyto máky do ČR nedovážejí proto, aby obohatily tuzemský trh, byť se část do české prodejní sítě zřejmě dostává. Dovozy farmaceutických máků jsou jedním z dlouhotrvajících problémů celého

odvětví, protože jejich kvalita poškozuje dobré jméno českého potravinářského máku na zahraničních trzích stejně jako na trhu tuzemském. Zvláště ve sklizňových letech, jako je právě to, které nyní prožíváme, kdy poklesla produkce máku v ČR a mnozí odběratelé se mohou obrátit na konkurenční dodavatele. Z perspektivního hlediska pak Česká republika ztrácí trhy.

Tab. 3. CZ: VÝVOZ MAKOVÉHO SEMENE SKL. 2017, ZÁŘÍ 2017 - SRPEN 2018

NÁZEV ZEMĚ	NETTO (KG)	STAT. HODNOTA CZK (tis.)	PRŮM. CENA CZK/KG
Rakousko	3 828 479	190 196	49,68
Německo	1 861 999	89 998	48,33
Nizozemsko	850 456	46 016	54,11
Polsko	2 428 342	128 002	52,71
Ruská federace	6 023 600	347 647	57,71
Slovensko	1 442 431	85 652	59,38
Ostatní	3 797 735	213 660	56,00
Celkem 2017 - 2018	20 233 042	1 101 171	54,42
2016 - 2017	27 285 660	961 375	35,23
2015 - 2016	24 430 894	1 068 020	44,03
2014 - 2015	28 059 127	1 388 624	49,56
2013 - 2014	19 978 274	1 246 552	63,37
2012 - 2013	19 923 754	830 665	42,04
2011 - 2012	30 753 763	827 005	26,41
2010 - 2011	22 971 357	773 988	33,43
2009 - 2010	30 676 422	682 169	22,26
2008 - 2009	33 822 499	1 159 459	34,74
2007 - 2008	28 939 910	2 009 700	70,43
Průměr skl. 2007-2016	26 684 166	1 094 756	41,03

Pramen: ČSÚ Praha, 2018

Sklizeň 2018

Jak bylo řečeno, sklizeň 2018 dopadla pro mák velmi špatně. Jsou sice pěstitelé, kteří zaznamenali na své poměry víceméně průměrnou sklizeň, řada pěstitelů však musela mák zaorat, poté kdy kvůli nedostatku vláhy špatně vzešel. Dalším problémem letošní sklizně byla invaze škůdců, zvláště krytonosce kořenového, který zlikvidoval značné plochy porostů, dříve než mladé rostlinky měly čas se rozvinout. V některých případech byly osevy nahrazeny jinými plodinami, jindy pěstitelé zaseli mák znovu. Často se ukázalo, že to byla chyba – později setý mák doplatil na nedostatek vláhy více než mák zasety v obvyklém termínu. Dá se předpokládat, že z původně zasetych (podle oficiálních

údajů) 26 608 hektarů bylo několik tisíc hektarů zaoráno, případně necháno ladem. Po třech letech (skl. 2014/15 – 2016/17), kdy byly zaznamenány poměrně slušné výnosy u máku (mezi 800 a 900 kg/ha) nastaly opět roky hubené. Už minulá sklizeň nebyla dobrá. Na rozdíl od dřívějších let, kdy byla celková produkce máku rovněž na nízké úrovni, ať už z důvodu nízkých výnosů (2002, 2003, 2010) nebo kvůli snížení osevních ploch (2012, 2013), letošní situace je ztížena tím, že zásoby makového semene z přechozích sklizní jsou minimální. Navíc – ani situace v dalších produkčních zemích není ideální, sklizeň nevyšla např. v Maďarsku a proti očekávání ani v Turecku.

Závěrem

V minulosti jsme mnohokrát konstatovali, že k tomu, aby se mák stal skutečně prosperující plodinou, potřebuje především stabilizovaný trh. Výkyvy v produkci a následně výkyvy v cenách žádné komoditě nesvědčí. Po období vysokých cen, kdy se od obchodovaného zboží odvracejí spotřebitelé, obvykle nastává období nadprodukce a cenový pokles. Pak zase přestává být daná komodita zajímavá pro pěstitelé.

Dalším faktorem, který může ovlivnit úspěšnost máku na trzích v budoucnu, je i kvalita zboží. Český mák je znám jako kvalitní výrobek, nicméně je třeba

tuto skutečnost zdůraznit i po formální stránce. Český modrý mák, z.s. se snaží prosadit chráněné zeměpisné označení pro český modrý mák v rámci Evropské unie (obdoba Českého piva, Českého kmínu). Tento krok by měl přispět k popularizaci našeho máku u nás i v zahraničí. Kromě toho spolek ve spolupráci s Agrární komorou a Potravinářskou komorou připravuje další kroky v tomto směru – ať už jde cechovní normu pro mák, propagaci máku na českém i zahraničních trzích a podobně.

Použitá literatura

- ČSÚ Praha – veřejná databáze a statistika zahraničního obchodu, www.czso.cz
 Český hydrometeorologický ústav, Praha, www.chmi.cz
 Český modrý mák, z.s., Červený Újezd, www.ceskymodrymak.cz

Kontaktní adresa

Ing. Václav Lohr, LOHR s.r.o., v.lohr@seznam.cz